

UDK 78(497.12)"19":929 šturm

Katarina Bedina
Ljubljana

NOVA NAJDBA IZ PISEM FRANCU ŠTURMU

Nedavno je bila v zapuščini skladatelja Franca Šturma (1912-1943) najdena še sicer nepopolna, vendar zanimiva in zgovorna zbirka desetih pisem Ivana Pučnika. Za zdaj o piscu še ni mogoče podrobneje govoriti, ker pisma, ki tu doživljajo objavo, šele razkrivajo, da je bil s svojim skladateljevanjem precej bolj globoko pripisan slovenski glasbi med svetovnimi vojnama, kot je bilo doslej znano o tem človeku oziroma pozabljenem dopisnem kritiku glasbenih dogodkov na straneh Jutra sredi tridesetih let.

O življenjski poti Ivana Pučnika vemo le toliko, da izvira iz Slovenske Bistrice, da je bil sprva glasbeni samouk, ki se je zgledoval pri R. Straussu in Wagnerju in da se ni mogel vpisati v Osterčev kompozicijski razred, ker ni imel formalne glasbene izobrazbe. S Francem Šturmom sta se verjetno spoznala jeseni 1934 v Pragi, kamor je Pučnik prišel študirati pravo, pozneje še kompozicijo pri Aloisu Hábi, ki ga je poprej privatno pripravil za sprejemni izpit na konservatorij. Iz pisem je razvidno, da mu glasba in skladateljevanje nista pomenila stranskega življenjskega cilja, vendarle je iz povojnega glasbenega življenja vsaj za javnost popolnoma izginil.

Iz pisem je prav tako razvidno, da je Pučnik veliko komponiral, se z lahkoto odločal za uresničitev različnih idej, kakšno usodo je dočakala njegova zapuščina, je pa še zavito v temo. Spričo tolikih neznank, ki zadevajo glasbeno in siceršnjo podobo tega moža, še ni mogoče smiselno in zanesljivo komentirati najdenih pisem. Priobčena so kot točen posnetek izvirnikov, izpuščeni pa so vsebinsko nezanimivi izseki. Tudi če odštejemo mladostno zaletavost, iz te korespondence marsikaj preseneča, med vsem morda najbolj vtis, kako so se nra vstvena in v marsičem umetnostno-nazorska nasprotja med Šturmom in Pučnikom družila v prijateljstvu. Tema je vredna pozornosti in podrobnejše proučitve tudi z vidika nadaljnje muzikološke interpretacije Osterčevega kroga.

I.

Dragi Bobi,

Slov. Bistrica, 16. jun. 35

/.../ čas imam in ljubi se mi, zato Ti takoj odpišem. Veseli me, da je

bil Osterc še s tem obupno zafuranim Stravinskijem zadovoljen.¹ Očividno je bil dobre volje, ko ga je bral. Če ga vidiš, namreč Osterca, ne Stravinskija, reci mu, da ga pozdravljam in da se veselim, da se bom z njim spoznal. To mimogrede: kakor hitro bom zdrav, se prifuram v Ljubljano. Torej, tako približno čez deset dni. Mislim, da boš takrat še Ti tam - vsaj rekel si mi v Pragi, da Te pred julijem noben hudič ne spravi iz Ljubljane. Svoj prihod Ti seveda slovesno naznanim - in Ti dalje žebretu, če bo takrat še doma.

In komponiranje? To Ti moram povedati! Jaz sem med Scilo in Karibdo: tovariš v Mariboru mi je napisal od hudiča fajn tekst, freh in divji - in sam sem si že naredil celo ekspozicijo za "velikansko" orkestralno fantazijo "človek nad živaljo", kjer hočem rešiti problem človek : žival. Mislim, da sem Ti o tem že pravil. Veselim se v Ljubljani na Tvoje "Trbovlje",² glej, da ga boš že kaj imel!

Bodi pozdravljen,

Tvoj Ivan.

II.

Slov. Bistrica, 26. jun. 35

Kar od začetka, dragi Bobi: ne smeš mi zameriti. Ne morem priti pred 1. julijem v Ljubljano. Vsa stvar z mojimi palci se je strahovito razvlekla in bil sem več kot deset dni v postelji - včeraj sem prvič vstal iz postelje in se peljal k zdravniku v Maribor. /.../ Toda vsaj to je sedaj, da lahko že hodim - v postelji bi menda na koncu še znorel. Prekletu je pusto! Sicer sem bral in komponiral in igral na harmoniko in študiral Janačka in Wozzecka in bil siten - toda saj veš. Torej, dragi Bobi, pred julijem nikakor ne morem v Ljubljano. Kolni - toda res ne morem. Morda pa se Tebi tudi tako silno ne mudi v Litijo. /.../ Sicer pa je za to moje ljubljansko romanje še čas v jeseni - v septembru, ali ne? Piši mi, kako misliš.

Veseli me, da si tudi Ti prikolovratil v poročevalske vrste.³ Se vsaj lahko na koga nemoteno jeziš. Potem - živijo Osterc! Potem - pravcat Reiner (ne iz ne vem kakega stališča, le iz stališča figa-moža).⁴ Kar ponosen sem, da si moj prijatelj, Bobi, sedaj ko si diplomiran! (Sicer pa ne odobravam Tvoje lenobe, čeprav je diplomirana).⁵ - Prosim Te, ne postani sodoben v slovenskem smislu. Prosim Te, začni Trbovlje. (Jaz imam že 150 taktov - 5/4 - fantacije).⁶ Se veseliš evharističnega kongresa /.../? Jaz tudi. Ne pozabi mi odpisati! Povej žebretu, da sem včeraj dal razviti film. Kakšen uspeh je imel kvartet?⁷

Pozdrave,

Tvoj Ivan.

- ¹ *Mišljena je verjetno knjiga Igorja Stravinskega Chronique de ma vie (Paris 1935), ki je takrat krožila po Ljubljani in odmevala še v nekaterih drugih virih.*
- ² *Delo, ki ga je Šturm načrtoval in pozneje opustil.*
- ³ *Šturm je bil v letih 1935-1937 glasbeni kritik revije Sodobnost.*
- ⁴ *Karl Reiner je bil pianist, ki je krstil številne skladbe avantgardistov med svetovnimi vojnama; bil je prijatelj in zagovornik Aloisa Hábe, pri nas pa je znan predvsem zaradi izvedb slovenskih novitet iz kroga slovenskih skladateljev, ki so izšli iz Hábove šole. - Kam meri Pučnikova zamera Ostercu in Reinerju v tem pismu, ni jasno.*
- ⁵ *Verjetno je mišljeno Šturmovo pogosto nezadovoljstvo s samim seboj, ki je znano iz pisem materi v letih 1932-1940 in jih hrani sestra, Vida Šturm.*
- ⁶ *V Šturmovi zapuščini je ohranjen osnutek za simfonično delo (za tretji stavek je bil predviden naslov Delo); gl. op. 2.*
- ⁷ *Mišljen je verjetno koncert Ljubljanskega godalnega kvarteta, ki ga je ustanovil in vodil Leon Pfeifer.*

III.

Slov. Bistrica, 7. jul 35

Ljubi, ljubi moj Bobi,

vidiš, zopet nič. Hudo mi moraš zameriti - in jaz bi rad, da bi si bila vedno tako dobra kot sva si. (Poglej, da sem napisal "ljubi" dvakrat!) Tokrat Ti ne bom govoril o teh trotlih-palcih, kajti drugače bodo res vsa moja pisma polna teh neumnosti.⁸ Toda rečem Ti to: enkrat pridem gotovo in Ti pišem preje. Danes Ti ne morem dati obljube, ker se resno bojim, da me boš imel nazadnje res za figa-moža./.../

Sedaj nisi več jezen name: hvala lepa za pismo. Nekoč si mi dejal, da ne znaš biti obširen - toda tokrat Ti je očitvidno pognal kri v glavo kongres!

In sedaj ta nesrečna argentinska zadeva: ravno sem pisal Ostercu, če ni ta deseti julij prav nič elastičen. Zasnoval sem suito v petih stavkih za violino in klavir - sredi fantazije za orkester - in sedaj ne morem biti gotov. Imam šele dva in pol stavka, in zadnji je najdaljši. Kaj Ti boš gotov? Hudičevo je to. Toda mislim, da sta Osterc in datum uvidevna in se me, oziroma naju - predrzno, kaj? - usmilita!

Pozdrave Tebi in Tvoji familji,

Tvoj Ivan.

IV.

Slov. Bistrica, avg. 35

Dragi Bobi,

sedaj sem doma in to je dolga storija; strašansko dosti Ti imam pisati - čisto nasprotno s svojo željo, da bi ti čim hitreje, torej z majhno pisarijo - vse povedal. V sili žre hudič muhe, to je prav tako kot moram jaz sedajle storiti kompromis : na štirih straneh naj Ti povem vse.

Evo: najprej z našo ljubo Argentinijo. Ti misliš seveda najboljše o meni. In to je prav. Toda jaz svojih not, dokomponiranih in z največjo muko prepisanih - nisem odposlal. Ni treba iskati za vzrok: bilo mi je žal. Imenuj me hohštapljerja, toda zdelo se mi je, da se mi ni še nobena stvar tako posrečila kot ta. Nisem hotel, da v Argentiniji ne bi bila izvajana. Misli sem na tehnične težkoče. In garancije za izvedbo mi Osterc ni dal nobene.⁹ Naj vse odloči Paz. In slednjič - misli si, kar si hočeš - nič me ne mika biti izvajan, če noben hudič ne ve, da sem bil izvajan. Razen zamorci v Argentiniji. Evo, to so bile moje misli. In veš, da sem se odločil v petih minutah. Takrat še niti naslova nisem imel. Napisal sem ga včeraj, ko sem se vrnil iz Raba. Klavirska suita se mi je zdelo premalo. Hotel sem originalen naslov. Se Ti zdi? B (črka, ki pomeni Bodočnost in Brezpogojno Borbo). Vse to je naslov. Meni čisto ugaja - kakor mi vsa suita ni zoprna. Naj je torej tako. Ni mi žal. In Ostercu tudi, ker "ne pozna nobene note od mene". Brez zamere. Bobi, v prvi polovici septembra pridem v Ljubljano; Ti boš gotovo takrat tam; suito prinesem s seboj. Lahko bi jo izvajali v Ljubljani na kakšnem koncertu. Bodi pomirjen: tukaj me ne moti zveza tehnične težave : Argentina, ker nismo v Ameriki. Konec.

Bog mi pomagaj: drugi del. Prosim Te, Bobi, da se spomniš svojih misli šele na koncu. Torej: stvorili bomo grupo, socialistično grupo na jugoslovanski osnovni ideji. Gotovo si za to. Vkljub temu, da še grupe ne poznaš in ne veš, kaj z vsem skupaj hočem. Grupa so Ti neznanca imena, moji sošolci, toda sijajni fantje, izključno v levo orientirani: Sernec, Cestnik, Žižek (stop!) in jaz. Torej grupa petih. Treba je, da pridemo enkrat v kolektivu ven in nismo blokirani vsak v svoji lajni - temveč da

⁸ Za zdaj ni mogoče pojasniti, koga je imel pisec v mislih in zakaj naj bi se bil zameril Šturmu.

stvorimo nek pokret. Če pravim revolucionaren, vem, da si za to. Pazi: morda veš, da izhaja v Ljubljani bedasta politična revija s programom JNS "Misel in Delo". Res je brez-pomembna in strankarska, toda to bo drugače: dobil sem ponujeno, govoril sem - itd. S prihodnjim letom bi se vanjo zasidrali. Edini pogoj, ki nam je dan, je jugoslovanska baza. Na to edino, naravno, vsi pristanemo. Treba nam je torej samo začeti pisati, pisati o vsem, kar vsak pozna in se upa govoriti. Vem, Ti se bojiš, da nas razglase za komuniste, morda celo za fašiste! Moramo se braniti, moramo biti pokret, brezosebni in ne strankarski. Samo tako je mogoče osnovati strujo. V tej reviji boš lahko sekal kamor boš hotel - jaz se veselim na vse odgovore Rupnikom, Lajovicom in svinjam klerikalcem. Tudi Ti se veseliš. Evo, to je vse v par besedah!¹⁰

Nekoč v jeseni se bomo dobili, Ti moraš, Bobi, spoznati te fante! In enkrat v jeseni, predno odidem v Prago, moraš priti k meni. Na vsak način! V pismu ne morem povedati ničesar.

Bodi pozdravljen in misli mnogo na vse in bodi navdušen. Komponiraš? Da! Sijajno!

Tvoj Ivan.

V.

Praha, 23. okt. 35

Dragi Bobi,

To je zadnji list pisalnega papirja, ki ga imam; vem, Ti misliš, da je to izgovor, da mi ni treba napisati dveh. Morda. Manjka mi sto izgovorov. Cel mesec Ti nisem odpisal, potem -- da, preteklost mi je antipatična in na zadnji list vendar ne morem napisat samih romantičnih in sentimentalnih reminiscenc. Še to ne vem od kdaj: hvala za dopisnico. Torej: misliš, da sem Ti kritiko v Jutru napisal iz prijateljstva.¹¹ Tudi Mito tako pravi.¹² Ne rečem, da ni vmes prijateljstva, dragi Bobi, in naše skupne borbe, misli o kolektivu nas treh - ne maram tega tajiti. Toda -- o tem me ni volja govoriti. Bobi, saj veš, kaj mislim. Pišeš mi, naj Ti povem mnenje oz. sodbo ljudi: ta je zate slaba. /.../ Aplavza nisi imel. Sploh ne priznanja ljudi (častne izjeme). Ampak to je /nečitljiva beseda/. Tudi večina kritik Ti ni naklonjenih. Sicer pa Ti jih prilagam. Mito jih je zrezal, pa ne vseh, ker so jih ljudje prej pokradli s /nečitljiva beseda/. Sicer pa je ena kakor druga. Ena pravi, da je kvartet tematičen-

Praga: radoveden sem na Tvoj (nečitljiva beseda) v 2. številki Rhythma. (Sicer pa si postal kar odličen publicist). Hába je že cel mesec na dopustu /.../. To si lahko misliš, kakšen je red v šoli. Letos je nekaj novih poslušalcev /---/. V tem mesecu, ko ni Hábe, sem napravil 1/4-tonski kvartet s sopranom. Vzel sem tri pesmi iz Župančičeve zbirke Na plan: Gozdna idila, Srečanje ter Mati in sin. V petek sem bil z vso stvarjo gotov. Vsem sem dal naslov Konec jednogo života; (nekaka avtobiografija). Vmes sem skomponiral majhno klavirsko poltonsko stvar: atematično fugo, strogo kontrapunktično - nekako moderno klasično; to za /nečitljiva beseda/, ki jo priredi revija Tempo; upam častno in moderno propasti. Sedaj sem se vrgel z vso silo na neko stvar, ki jo hočem v enem zamahu končati. /nečitljivi besedi/, človek nad živaljo spi. Od tega ne odneham. Imenuje se Uporniška simfonija in je za dva klavirja, pihala, tolkala in mešan zbor. Tekste sem si napisal sam. Izredno me stvar vleče in upam, da se bom sprostil vse svete jeze /.../. Evo momenta iz teksta: Kino, variete, opereta, sreča -- mademoiselle, vaše telo! O, komfort, luksuz, ko bi ga imel, moja edina želja! Tvoja sužnja bom! Bogami, dravec, kaj si že čul o sufrazetkah? Haha,

9 Skladbo naj bi poslal mednarodni žiriji, ki je bila zadolžena za izbor dospelih del za festival sodobne glasbe v Buenos Airesu v organizaciji skladatelja in Osterčevega dobrega znanca Juana Carlosa Paza.

10 Šturm se gotovo ni ne razveselil ne navdušil nad tem nedodelanim

emancipacija! ... In v pozavnah, tubah, trompetah in paukah in klavirju divje neobrzdane male sekunde in tritoni. -- Govorim na žalost samo o sebi.

Ljubljana: Torej, Bobi, delaš? Sodeluješ pri Sodobnosti?? pri Cerkvenem glasbeniku??? Sakra, Bobi! - Kako je s 1/4-tonskim Capriccem? - (Žal mi je za Argentino). Pisal sem Ostercu za podatka za Barcelono. Mislim poslati svojo Suito tja. In Mito "Tek". - Kako je kaj v Ljubljani s koncerti? Eno stvar, Bobi, mi moraš spraviti v Ljubljano. Samo piši mi, kakšno, da se bom vedel ravnati! Sploh mi piši o ljubljanskem glasbenem življenju, seveda bodočem. Pretekli me ne zanima. Čez eno uro grem na abonentski koncert: Honegger, Roussel, d'Indy, Franck. Postal sem pesimist - Pazi: /prečrtan znak za paragraf/ con canctione patris familias. Razumeš? Saj se razumeva vedno.

Tvoj Ivan.

VI.

Praha, 23. nov. 35

Dragi Bobi,

hvala Ti lepa za pismo. Padlo je kar tako iz neba./.../ Za barcelonski festival sem skomponiral simfonični stavek za vel. orkester. Naslov: Revolucionarne ideje (Mladina 1936). Imel sem cel mesec - od 24. okt. - posla z dokončevanjem in najhujšim prepisovanjem. Včeraj sem vse skupaj - vezano v rdeč papir - poslal Ostercu. Radoveden sem na njegovo sodbo. Sicer pa si ne delam prevelikih iluzij. Toda zadovoljen sem z vsem. Posebno srednji stavek, torej srednji del, se mi je zelo posrečil. /.../ Pravzaprav Ti moram danes pisati o mnogih stvareh. To se pravi, mnogo stvari ne razumem. Prvič: kako je bilo s tem intimnim koncertom. Nepojmljivo mi je, da je bil tako slab komponist kot je Švara, za 3 skladbe pred Teboj na programu. Moral bi se Ti vriniti s kakšnim večjim delom ali z večjimi deli. Povsem umljiv mi pa je Tvoj spopad z Ostercem.¹³ Dam Ti prav in sedaj poslušaj: ločimo se mi trije: Mito, Ti in jaz čimpreje od starejše grupe Osterc-Švara in ustanovimo svojo grupo. Že spet grupa, kajne? Toda mislim, da je to potrebno. Treba se je ločiti. Kako si za to navdušen? Mito je zelo. Mimogrede: on je poslal svoj "Tek" Ostercu. Tretja stvar: Bobi, ne smeš biti hud, toda govorimo odkrito: mislim, da nisi v Ljubljani preveč agilen. Vpisal si se na filozofijo, v komponiranju prihajaš do svojevrstnih nazorov - neumljivo mi je, da komponiraš sedaj v teh svojih letih otroške skladbe!? Da si v tem oziru tako malo revolucionaren, in se Ti ne gnusi vsa ta starejša komponistovska banda in ne črtiš vsega, kar je preko leta 1900. Res ne smeš biti hud. Toda vraga, to Ti moram povedati! Treba je torej, da ustanovimo svojo grupo in začnemo iskati svoje smeri. Bobi, absolutno neumljivo mi je, da se ne spraviš na kakšno večje delo, kajti v kljub vsem čisto umetniškim kriterijem je potrebno, da se uveljavimo. Da se ne kompromitiramo. Zakaj ne aranžiraš v Ljubljani kvartet! Bože mili, s kakšnim programom so začeli. Premalo si agilen, Bobi. Morda je to Ljubljana, vrag vedi. O Božiču pridem čisto, čisto sigurno v Ljubljano. Strašno rad bi govoril s Teboj. In končno ta Tvoja filozofija!

predlogom, ki je bil očitno plod trenutne in nepremišljene vznemirjenosti. Žal ne vemo, kako je šturm reagiral nanj, glede na poznejšo korespondenco pa je sklepati, da o njem ni več tekla beseda in da je ostalo le pri Pučnikovi prenašljivi kulturno-politični ambiciji.

11 Pučnikova kritika koncertnega večera, ki je bil v okviru praškega festivala sodobne glasbe posvečen avtorjem iz kompozicijskega razreda Josefa Suka. Takrat je doživela krstno izvedbo prva verzija šturmovega godalnega kvarteta. Jutro, št. 236, 11.10.1935. Prim. K. Bedina: List nove glasbe. Ljubljana 1981, str. 102.

12 Demetrijev žebre.

Ne vem, ce li je tako krvavo potrebna. Pa to je Tvoja stvar. Za vruga, delaj Trbovlje! In piši strašno freh članke. Jaz že cela dva meseca nisem ničesar poslal v Jutro, ker sem imel na vratu te "Ideje". Toda včeraj sem napisal kar dvoje poročil. Mislim, da bom kmalu s tem nehal. Rad bi pisal eseje o *naših* problemih. Poiskušal bom v "Zvon". S poročili se kmalu izčrpaš in se nazadnje pričneš ponavljati. No, tega ne bi hotel. - Pravkar sem vzel v roke Tvoje pismo, da odgovorim na vse in česa ne pozabim. V tem imaš prav, da se je treba vežbati v malih stvareh, v detajlih, toda producirati je treba večje stvari. Z manjšimi se človek, če že ne osmeši - no, ničesar ne doseže. Pri tej točki - švarov odgovor v Jutru je pravzaprav sitna hohštaplarija; ne misliš? - Pri Hábi se je letos začelo šele oktobra. Sploh se mi zdi, da se mu letos toliko ne ljubi. Nekatero ure so še kljub vsemu sijajne. V šestinotonu bom delal fantazijo za solovu violu, v 1/4 tonu pa za klavir /nečitljiva beseda/. Odgovori mi na vse, Bobi. Ne bodi jezen. Delaj "Trbovlje". Bodi freh. Piši! Komponiraj! Z Mitotom se kolosalno razumeva. Če boš videl mojo stvar pri Ostercu, mi piši svoje mnenje in kaj - zakulisnih stvari. Ahoj! pozdravlja te Mito.

Tvoj Ivan

VII.

Praha, 30. nov. 35

Dragi Bobi,

/.../ Tvoje pismo pomeni zame kup novih stvari. Dozdaj sem videl samo lepo poštrihane kulise. Sijajno - torej vidiš, kakor si neodločen, Bobi, naša grupa je nujnost, če se hočemo oprostiti Osterčevega samovoljnega despotizma. Imaš prav, prava slovenska moderna še pride (G 36). Saj se razumeva? Zdaj sem skoro tudi že prepričan, da z mojimi Revolucionarnimi Idejami, ki sem jih poslal Ostercu za barcelonski festival, ne bo nič. Pritekle bodo nazaj v Prago (da kapiraš: to je kombinirana katastrofa Mitotovega "Teku" in mojih "R.I."). Toda eno: silno sem radoveden na Osterčevo kritiko. R.I. sem napisal enkrat in nikoli več. To je absolutno miselna muzika. Danes sem za čisto druge. (Vmes so bile 4 ure - sijajne ure - pri Hábi). To je čudovito, kako hitro se spreminjam. Ampak vem: te blodnje, recimo da so blodnje, so potrebne. Vem, da sem z vsakim poskusom bližje cilju. Sicer točno si tudi cilja ne morem predstavljati --- Sedaj sem se spomnil, da naredim paralelo Tvoji filozofiji, muzikologiji in docentu, Bobi: jaz sem absolutno na drugi strani; sem proti vsemu, kar me odvaja od *bistva* komponiranja in ustvarjajoče muzike, in stoprocentno sem proti šolam. Rad bi bil svoboden človek, ki živi zgolj za svojo ustvarjalno silo. Nikdar se ne bom boril za naslove - no, si bral Rollandovega Krištofa? Tako si predstavljam idealnega človeka. Seveda je to čisto moje stališče in nimam, Bobi, niti najmanjšega namena kritizirati Tvoj štandpunkt... Gotovo si se postavil nanj čisto zavedno in iz določenih razlogov. In to je prav. Čim bolj raznorodna si bova oba, si bomo vsi trije, tem bolj bo mogoče naše skupno delovanje na vseh poljih. Res, ne smeš me napak razumeti, Bobi; na tem mi je zelo veliko, da sva si odkrita in se napačno ne razumeva. Nekaj groznega je nesporazum. Sicer si pa Ti dal povod s svojim načrtom. Torej, basta! Hotel sem v prvi vrsti govoriti o naši grupi. To je za enkrat sklenjena stvar. Strinjam se seveda z vsemi Tvojimi predlogi, ki se tičejo specialno našega glasbenega življenja. Zdaj nimam v to toliko vpogleda, kot ga imaš Ti. Pravzaprav ga sploh nimam. Zadnjič si bil, dasi mi tega /nisi dal/ vedeti iz Tvojega prijaznega pisma, malo hud, ker sem Ti očital neagilnost, da nisi prišel na program s kako večjo stvarjo etc. No, to so baš tiste kulise, ki jih

13 Med Ostercem in Šturmom je nastal nesporazum zaradi Šturmove ustne, "entre nous" kritike Osterčevega polifonskega stavka v Passacaglii.

samo vidim. Zatorej, oprosti. Ampak veš, da me vsekakor popade jeza, kadar mislim, da je bil ta usrani hohštaplarski švara zastopan na programu s 4 skladbami. To je res nesramna privatna politika Osterčeva. Samo - dasi je to samo nekaj kompromis - vseh vezi z Ostercem za enkrat še ne smemo pretrgati. To bi bilo prokletno tvegano. On kljub vsemu drži danes v svojih rokah precej vezi. Sicer pa se mi zdi, da si kos diplomata. In Mito dovršen, praktičen, izkušen človek. Vidiš, to mi manjka. Ogoljufa me lahko vsak tepec in vita reale. Toda to ne spada sem. - To si mislim, da je sedaj v Ljubljani vladar papeški Frtančkov Gusl /?/. /.../ Začel sem tri pesmi (češke) za visoki alt in klavir od Kolmana Cassia, mlajšega sijajnega (sarkastičnega) pesnika.

Tvoj Ivan.

VIII.

Praha, febr. 36

Dragi Bobi,

gotovo več ne čakaš na to moje obljubljeno pismo. Tega se tudi zavedam, da sem velikanski falot. Toda verjemi, te Kocbekove pesmi, ki sem jih napravil za Osterca, so me imele vsega v oblasti in niti misliti nisem mogel, da bi delal kaj drugega ko komponiral /.../. Torej, da Ti povem. O božiču mi je prišla v roke Kocbekova zbirka Zemlja. Mislim, da je to prva večja vrednota za Župančičem. In ne vem: pri meni so našle te pesmi velikanski odziv. Vidim v njih veliko originalnost in globoko misel, dasi jih /je/ urkšajt krležijanec Brnčič v Zvonu nesramno raztrgal. Zato je stavil Mileta Klopčiča nad Kocbeka. To je čisto tipična slovenska gesta, ki jo imamo žalibog v krvi. No dobro, treba se je postaviti na neslovensko stališče. Kocbek pravi v pismu, ki mi ga je pisal, da je katolik-revolucionar. To nič ne dé; mi vsi smo pet milijonov kilometrov od njega, vendar njegova umetnost je nova in prava. Mislim, da ima prav, če pravi, da pomeni nov, miren in globok klasicizem bodočnost. Torej - skomponiral sem štiri pesmi, ki so mi v vsej zbirki najbolj ugajale.¹⁴ Hvala bogu, sedaj je že tudi prepisovanje za mano in danes bom poslal note Ostercu. Tam jih boš tudi lahko videl. Ansambel je: alt, klavir, čelo: potem takem bo program z naše strani čisto dober (G 3)¹⁵ : Mito capriccio za violino in klavir, Ti suite za klavir (Bobi, veš, ta je sijajna!) in jaz ta ansambel in enoličnosti ne bo. No, sem radoveden. Momentano je položaj tale: Mito dela toccato za veliki orkester, jaz fantazijo za mali orkester in Ti, Bobi - o tem mi na vsak način kmalu odpiši! /.../ Vse mi moraš pisati, kako živiš, kje si (kam si prišel). Moramo iti skupno naprej. Jaz Ti odkrito povem, da sovražim vse šole in me drži v Pragi in na Konservatoriju edinole Hába, ki mi z vsako uro dá nekaj ogromnega. /.../ Včeraj mi je Rascher igral Osterčevo sonato. Meni se zdi, da je Osterc precejšen larpurlartist. Mito je to definiral pravilno: flákaní gor in dol brez kakega globjega smisla. Medtem ko je melodika ena sama kromatika, so akordi durh diatonični. Najbolj pa mi je ugajal zadnji stavek, ki ima res v sebi nekaj zdravega humorističnega. Sploh ne vem, kako bi se z Ostercem /sporazumeval/. Zamolčati vse, je najbolje. Navdušeno pisati ne morem, ker nisem navdušen. In govoriti resnico ne smem, ker sem od njega odvisen in si ne maram že takoj na začetku zapreti vse poti, ki vodijo pri nas izključno preko Osterca! - Na festival in rdeče vezano partituro sem že pozabil in me sploh več ne briga. Zemlinsky je dirigiral prejšnji teden *edinstveno* Mahlerjevo IX. /.../ Kako je uspel varšavski koncert? Nimam pojma, in sploh oba z Mitotom ničesar ne veva. To vem, ubogi Bobi, da si bil na argentinskem programu "stari mojster".¹⁶

¹⁴ Navedba je hkrati izpričanje o prvi uglasbitvi Kocbekove lirike.

¹⁵ Program za koncert nove komorne glasbe, ki ga je načrtoval Šturm, do

Misli dostikrat na G 3, ki bo postala šele takrat naravna, ko bo kolikor toliko stala na svojih nogah. Pozdrave

Tvoj Ivan.

IX.

Praha, 25. marca 36

Dragi Bobi,

/.../ Torej poslušaj predvsem radi Kocbekovih pesmi. Morda me boš razumel, da nikakor *ne morem* pustiti spreminjati alta v bariton; prvič ne radi splošne karakteristike neke *polne žvljenske naturnosti*, ki mislim, da je najbolj izražena v altu; drugič radi tega ne, ker se krijejo eventualni instrumentalni glasovi z vokalnimi, če se ta transponira za oktavo dol. Tako nastane nek čisto obrnjen glasovni red, ki je s tem, da se ravno bijeta glas in čelo, še bolj *nesprejemljiv*; tretjič se mi zdi bolj pametno, da pesmi sploh *niso* izvedene, kakor *slabo* izvajane. Ne morem biti preveč navdušen za Jankov glas¹⁷ in še huje za njegov debel *patos*. Zadnjič sem Te prosil, da stopiš samo na poskušnjo h gospe Golobovi.¹⁸ Ako bi ne dobil absolutno negativnega odgovora, bi ji pisal direktno jaz. (Kar tako, brez Tebe, ki stvar organiziraš, naravno tega ne morem storiti). To so glavni razlogi. Kar se tiče violinske suite, se skoro čisto *strinjam* s Tvojo kritiko, ki je zelo tipična in analitična. Zgrešeno pa je Tvoje mnenje o Kocbekovih pesmih. Praviš: Župančič. Dobro, toda zadnje mesece sem se precej ohladil v tem oziru. Župančičeviteksti ne predstavljajo več pri nas edino dobre moderne. Klopčič je s svojimi socijalnimi frazami sploh ne predstavlja. Preostaja Kocbek. Tvoj nazor si razlagam iz tega, da si vse skupaj videl le bežno. Primer, ki ga stavljaš, o duhovniku v cerkvi, "kjer je višek exaltiranosti", je gledan absolutno zgrešeno, ker Kocbeku ne gre za to, da bi slikal "skrivnost presvete Evharistije", temveč tisto gorko, vroče poletno razpoloženje. Kocbek se sam šaljivo norčuje iz zehajočega ministranta in kontrastov med "piskajočimi žuželkami" in duhovnikovo hostijo. Pa to je ta pesem! Najbolj globoko se mi zdi občutena tretja ("Zemlja") in nato druga, ki je nekak *nov* intelektualno- razpoloženjski tip pesmi. Ne vem, toda pravim, da bi si znova volil Kocbekove pesmi, če bi hotel delati vokalno glasbo. Torej: konec! Prosim, da mi odgovoriš glede pesmi in suite. O veliki noči prideva oba z Mitotom v Jugoslavijo. Hábi Tvoja suite zelo ugaja. Na ljubljanski festival sem poslal, kakor sem menda že pisal, fantazijo za komorni ansambel. Sedaj že več ko 14 dni ne komponiram! /.../ Čutim, da moram dati svoji muziki več širše osnovne invencije. /.../ Mito je v Berlinu na Olimpiadi sprejet.¹⁹

Te pozdravlja Tvoj

Ivan.

X.

Praha, marca 36

Dragi Bobi,

/.../ Čudno se mi zdi predvsem to, zakaj je mogoče naštudirati mojo violinsko stvar in zakaj ne Mitotove violinske? In druga reč je: najbolj pametna politika je, da je vsak zastopan samo z eno rečjo. Torej glej: Ti: sam klavir, Mito: violina in klavir, jaz: glas in klavir.²⁰ Torej trije različni tipi, ki pa se krasno vežejo v celoto. Pazi, da bomo na programu skupaj in se nas bo moglo soditi kot skupinico. To je važno. Skupnost.

njega pa ni prišlo.

¹⁶ Izvedena je bila Šturmová Sonatina za klavir iz leta 1935.

¹⁷ Solist ljubljanske Opere Vekoslav Janko.

¹⁸ Koncertna pevka Franja Golob.

¹⁹ D. Žebre s skladbo, ki jo je poslal na natečaj.

Naša skupnost proti zvezi Osterc-Švara. Mislim razmerje, če pravim proti. Jasnó! In končno je zadosti, če koncert traja uro in pol. Več ne! Več je morilna cev, dragi Bobi, prosim Te, poišči mi alt. Neverjetno dosti mi je do tega, da je to ženski glas in da je lega čista in ne zamazana z istimi toni v basu, ki so, seveda, če je glas alt, komponirani kot oktava. /.../ Mojo suito pusti in naj se naštudira Mitotov *capriccio*. In Ti boš zastopan s klavirjem. (V programu naj bo navedeno, da smo grupa. Treba je predrzne politike!) /.../ Prosim Te za kritiko pesmi. Vidim v njih prvi korak in novum na trdni Hábovi osnovi. /.../

Ahoj!

Tvoj Ivan.

Dragi Bobi,²¹

/.../ Kar se tiče našega koncerta: če ne moreš dobiti nobenega violinista, note ima namreč že Dermelj,²² pa reci mojemu bratu za /note/ moj /klavirski/ Scherzo. Dovolj mi je, da imam samo eno skladbo na sporedu. Kadar bo pa naša grupa priredila samostojen koncert (contra stari), se bomo pa že bolje izkazali. Upam, da bo kmalu. Sicer pa pridem morda v Ljubljano in tam več!

Ahoj,

Mito.

SUMMARY

The ten letters which Ivan Pučnik sent to his friend, the composer Franc Šturm, during his compositional studies with Alois Hába in Prague disclose some so far unknown information and sources from the circle of Slovene composers gathered around Slavko Osterc. From these letters it is evident that Pučnik did a lot of composing, that he intended to devote himself to music professionally, although he was studying law - for the present, however, details about the fate of his compositional work still remain uninvestigated. In the post-war musical life every trace of him, at least for the general public, has been lost.

20 Gre za isti koncert kot v op. 15.

21 Dodani odstavek v izvorniku je pripisal D. Žebre, za katerega velja mnenje, da se ni ne pogosto ne redno dopisoval s stanovskimi kolegi.

22 Violinist Ali Dermelj.